

Pòrtic

Enric Gomà

El català tranquil

Un manifest

Amb dibuixos de **Marc Torrent**

Enric Gomà

El català tranquil

Un manifest

Dibuixos de Marc Torrent

Primera edició: febrer del 2021

© Enric Gomà, 2021

© pels dibuixos: Marc Torrent, 2021

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-485-5

Dipòsit legal: B. 466-2021

Fotocomposició: Aura

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor; la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra, podeu sol·licitar permís al Centro Español de Derechos Reprográficos, a través del portal www.conlicencia.com

o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Tots els drets reservats.

SUMARI

A la Ciutat Prohibida	9
Casos resolts	59
La vida, aquí	89
Zombis contra mutants	121
Veure-les venir	147
La tranquil·litat	185

A LA CIUTAT PROHIBIDA

Al català li aniria bé una mica de calma. Tocar el banjo en un balanci, passar uns dies en un balneari, fer una ruta gastronòmica pel Priorat. Parlo de la llengua catalana, un idioma que viu en un estat de crispació permanent, entre amonestacions i vetos, correccions i renys, neguits i desaires. De català ningú no en sap mai tant com caldria, segons una creença molt estesa (i molt errònia). Això col·loca l'idioma en el mateix rang d'una religió ancestral: els iniciats segueixen un camí ascendent, escarpat i sinuós, que culmina amb uns coneixements secrets i uns rituals ocults, com els adoradors de Mitra a la Bàrcino del segle III. No és irrellevant que aquesta petita ciutat costanera fos un dels nuclis més actius i devots de la religió mitraica, abans de la conversió a la fe cristiana. Segons el grau d'iniciació, els devots de Mitra havien de dur corona, espasa, vel, llàntia, casc, llança, cinturó, falç, fona, fuet o toga. Ni Louis Vuitton fabrica tants complements.

Després de divuit segles, tots aquests graus de misteri i saviesa ascendent perviuen en com entenem la llengua catalana. El català s'ha convertit en un seguit de coneixements reservats a uns escollits: altes autoritats acadèmiques, catedràtics i professors d'universitat, correctors il·lustres, traductors egregis, escriptors venerables. La llengua ha quedat fora del domini del conjunt dels catalans, de la seva intuïció i els seus records, de les seves vides. Se'ls exigeix que estiguin a l'aguait en tot moment i que no s'abandonin a la mollicie lingüística. Viure així és un patir i un sobresalt constants.

El català hauria de tenir uns graus més alts de despreocupació, riquesa i llibertat. Cal descordar-li una mica la cotilla, deixar-lo respirar, fer-li confiança, escriure'l i dir-lo amb naturalitat i espontaneïtat, sense ennuegar-nos a cada pas. Aquesta és la proposta amable del català tranquil.

Els catalans no podem estar patint en tot moment per la incorrecció, la interferència, la ultracorrecció, els usos impropis, les deformacions, els malentesos, els vulgarismes, els cultismes, els registres col·loquials, els formals i els hipnòtics —el català que enraonem sota els efectes de la hipnosi. Ens cal naturalitat, aplom, cordialitat i optimisme, i ens convé tenir-ne. Al català li falta una mica de *¡Murcia, qué hermosa eres!*

Cal donar-li un punt de joc, de vitalitat, d'esperit festiu i convicció, i —admeto que la paraula és controvertida— de veritat. Aquella veritat que ens connecta amb

la nostra vida. Per a tot plegat, és clau mantenir vius els records: el català de la infantesa i la joventut, de la vida quotidiana, la família, el càmping, l'hospital, el dòmino, el club de tennis i el d'intercanvi de parelles —que si es fonguessin en un de sol seria molt més pràctic. Perquè el català és, per damunt de tot, la llengua que vam aprendre i que hem enraonat i enraonem. La de casa, com deia Rusiñol de la seva dona, i també la dels amics, les feines, les botigues, les entitats i el policia de trànsit que et multa. No és una llengua engabiada en uns diccionaris. Les paraules no fan pudor de prestatge.

Tenim el costum d'aplicar correctius en tot moment, amb un rigor estricte i un aire doctoral digne del professor Rath de *L'àngel blau*, abans de caure sota els encants de Lola Lola —un nom artístic, espero, i no un bateig desafortunat. Fa cent anys que seguim aquesta tònica implacable, severa i una mica embogidora, des dels temps de la normativització de Fabra. La història del català comprèn els últims cent anys de norma gramatical i de diccionari de l'IEC i, alhora, els nou-cents anys anteriors sense tot aquest pes de la normativa. No disposar de norma també va tenir algunes virtuts: el català va evolucionar amb una gran llibertat i un punt de despreocupació i inconsciència. De vegades ens divertíem i tot.

Aquest és el punt de partida del català tranquil: estaria bé prescindir de tota aquesta allau de correccions, postilles, avisos i renys, i reservar-los per als casos estric-

tament necessaris. Perquè un bon tou de les solucions prohibides, que se'ns veten i se'ns convida a substituir per altres de correctes, han sorgit de dins les mateixes entranyes de la llengua. Que no siguin normatives, que no estiguin incloses a les pàgines del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2, des d'ara), no els resta catalanitat, ni naturalitat, ni oportunitat, ni atractiu.

A continuació em dispo a desplegar un seguit de casos il·lustratius del que proposa el català tranquil, des del respecte i la modèstia més absoluts. Potser alguns s'hi indignaran, perquè no reverencio la normativa amb la unció exigida habitualment, que és semblant a la que s'imposa davant la custòdia de la processó de Corpus. No m'empeny cap esperit demolidor en contra de l'acadèmia. Ni retrets agres, ni acusacions enverinades, ni denúncies públiques. El català tranquil no vol soroll, ni raons, ni paraules més altes que d'altres. Però tampoc no s'arronsa amb les polèmiques, els debats, les discrepàncies, perquè gairebé sempre són enriquidores i ens ajuden a mirar-nos la llengua des d'angles nous. Els partidaris dels plurals en *-as* i els plurals en *-es*, els defensors de la normativa de Fabra i els seus contraris, els *lights* i els *heavys*, els descastellanitzadors a ultrança i els que no hi combreguem. El català tranquil no defuig el debat i la polèmica. És tranquil, no estaquirot.

xarrup, sorbet. Dues paraules que tenen el mateix sentit: «Menja gelada poc consistent, aromatitzada amb licors, amb suc de fruita, etc.» (copio l'entrada de *sorbet* del DIEC). En alguns casaments, el serveixen com un digestiu entre plat i plat; quan no és gaire bo recorda molt els vomitoris dels antics romans.

Des del segle XIX que els catalans ingerim sorbets, gairebé sempre en banquetes elegants, convits, festes molt celebrades, homenatges, contubernis. Però ho escrivíem en castellà, *sorbete*, o en francès, *sorbet*. També en anglès se'n diu *sorbet*.

A alguns catalans *sorbet* no els convenia gaire, perquè el van considerar un castellanisme. Van interpretar que procedia del verb castellà *sorber*, que el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia (DLE, des d'ara) defineix en aquests termes: «Beber aspirando». Com «instruir deleitando». Els castellans, dels gerundis en fan pans.

Per aquesta raó va néixer *xarrup*, una invenció popular que es pretenia homòloga a *sorbet*. En català, *sorbet* no apareix al *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover i Moll (Alcover, des d'ara). L'últim tom (el 10, Son-Zu) es va publicar el 1962. Hi busques *sorbet* i només hi apareix l'església de Sant Martí de Sorbet, a tocar de Terrassa. Algun dia m'agradarà anar a l'Aplec del Sorbet.

En realitat, *sorbet* no es tracta ben bé d'un castellanisme, com sembla: prové de l'italià *sorbetto*, que a la ve-

gada surt del turc *serbet*. Seguint aquest camí arribariem a una llimonada siriana, que n'és l'origen, tot i que no cal. Quedem-nos a l'Àsia Menor, que hi corre més aire i s'hi està més bé.

Quan de vegades deixo anar:

—Ara mateix em prendria un xarrup.

a l'acte algú altre em replica, instructiu i pela-raïms:

—*Sorbet*. És *sorbet*, no diguis *xarrup*. En català la forma correcta és *sorbet*. Ve del turc *serbet*. Molts catalans creuen erròniament que prové del *sorber* castellà, quan no és així. Per tant, *sorbet* no és un calc, sinó un mot català.

Tot seguit, em tombo cap al cambrer i demano amb tota la serenitat possible:

—Un xarrup, sisplau.

En aquells moments, el meu objectiu principal és demanar unes postres, acabar l'àpat i anar-me'n a casa a veure *Sàlvame*. No vull rebre una lliçó accelerada de turc.

Des dels anys vuitanta, en un munt de cartes de restaurant hi apareix escrit *xarrup*. Així ho diuen molts cambrers i així ho demanen els clients. Fa quaranta anys

llargs que centenars de catalans diuen i repeteixen *xarrup*. Va néixer d'una ultracorrecció? Sí. Però s'ha estès pertot arreu, molts catalanoparlants l'han adoptat, és una paraula viva i popular, nascuda de dins de l'idioma, pràctica i còmoda, creada a partir d'una paraula genuïna, *xarrupar*. Sovint se senten planys i gemecs perquè el català no disposa de creació lèxica. Però quan apareix una paraula nova, popular i espontània, l'esbandim, la vetem, la corregim, la desdenyem, ens en burlem i hi escopim. No m'estranya gens que no tinguem gaire creació lèxica.

Per què no poden conviure *xarrup* i *sorbet*? Uns catalans diuen *xarrup* i uns altres, *sorbet*. La primera és més popular. Va néixer arran d'un malentès. I què? Aquest és l'origen de moltes paraules i de moltes decisions vitals, com ara casar-se, tenir fills o comprar-se una bicicleta estàtica. N'hi hauria prou que el DIEC entrés:

xarrup m. Sorbet.

Dues paraules, un gelat. Cadascú ho diria com volgués. Davant de *xarrup*, però, alguns esgrimeixen un argument altament pintoresc:

—Alerta, *xarrup* és una paraula que ja existeix. El seu sentit és un altre.

Segons el DIEC, *xarrup* és el glop d'un líquid que hom xarrupa. I què? Moltes formes comparteixen dos, tres, quatre o encara més sentits. Un gat és un estri mecànic i alhora un animal pelut de cap arrodonit i llengua aspra. Quan es va inventar l'automòbil, els mecànics no es van dir amoïnats els uns als altres:

—No en diguem *gat*, que *gat* és l'animaló que caça rates i esgarrapa coixins. No cometem aquest error gravíssim. Si ens confonguéssim, seria terrible!

No hem de patir. Cap mecànic català no ha intentat canviar una roda amb un mamífer domèstic conegut com a Mixeta, Cuca o Picarol. Els mecànics saben el que es pesquen. No són uns figatoves. Tenir el calendari de la Pirelli penjat a la paret enforteix el caràcter.

Xarrup és una paraula que, a més a més, ajudaria a crear constel·lació. Totes aquelles paraules que pertanyen a una família rica i completa tenen més possibilitats de sobreviure: *xarrup*, *xarrupar*, *xarrupeig*, *xarrupejar*, i aquella dita catalana una mica maliciosa, *xarrupa que vessa*. Per la seva banda, les paraules aïllades, que no formen part de cap constel·lació, tenen menys opcions de sobreviure. Com *nyèbit*, *nyicris* i *nyanyo*, totes elles paraules sense família i en risc de desaparèixer. En un embús de trànsit, no és gaire recomanable cridar «Nyèbit!» perquè et poden prendre per un catedràtic de sànscrit.

Xarrup, el gelat, va néixer arran d'una ultracorrecció: el seu origen és bord, aquest punt no el discutirem. Però actualment apareix en un munt de cartes de restaurant, i molts cambrers, cuiners i clients diuen *xarrup* totalment inconscients que és una ultracorrecció ominosa i detestable, aliena a la llengua normativa, una paraula bastarda, fruit d'uns amors desordenats, dit a la manera de *Las ruinas de mi convento*.

Xarrup de llimona de la Fonda Europa de Granollers.

Fa anys que *xarrup* persisteix i resisteix els escarafalls, els tocs d'atenció i els rebutjos encesos. Però no s'acaba de fondre. Potser, en un gest magnànim, seria hora d'acceptar-la. En català un grapat de paraules normatives tenen l'origen en una ultracorrecció originada en segles pretèrits i han adquirit carta de naturalesa.

guixeta, taquilla. En soc conscient, la sola menció de *guixeta* escriuirà els esperits sensibles i indignarà els filòlegs respectables. Perquè *guixeta* és un tabú entre els catalans de bé, només comparable a l'incest. És una paraula que es combat amb una virulència homèrica. Qui gosa pronunciar-la és advertit de seguida, mitjançant amenaces velades i inquietants:

—*Guixeta?* Has dit *guixeta*? Que sàpigues que m'he quedat amb la teva cara.

Els que diuen *guixeta* han arribat a rebre anònims intimidatoris:

Tenim notícia que vas dir *guixeta* a la sortida de missa de dotze de la parròquia de Sant Raimon de Penyafort. Atén-te a les conseqüències.

Alguns obren la porta i es troben un gat mort dins d'una capsa de sabates.

Fins i tot he presenciat com la Molt Il·lustre Presi-

denta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans la rebutjava amb una vehemència furibunda, en un acte a la Casa de la Convalescència. El nom del lloc és especialment idoni, perquè jo vaig quedar convalescent.

Des del seu naixement, als anys vint del segle homònim, *guixeta* ha rebut escarnis i menyspreus de tot ordre i natura. Francesc de Borja Moll en va escriure: «El mot *guixeta*, adoptat per alguns per evitar el castellanisme [*taquilla*], és un gallicisme encara menys admissible». Joan Coromines la considerava una paraula pròpia de «la gent pedant i vulgar». Ja ho veuen, és una paraula marcada per la indignitat.

Sobre el castellanisme *taquilla*, Moll anota: «És paraula molt arrelada en el català, i pràcticament insubstituïble». Déu nos en guard de substituir res. Però anem a pams: actualment, se sent tant *taquilla* com *guixeta*, d'una manera espontània i benhumorada. Potser —i espero que la còlera de l'Olimp acadèmic no caigui damunt meu— no ens hauríem d'enrabiari tant. Potser no caldria corregir-ho a cada moment. Potser, aventuro, podríem mantenir una actitud cordial i oberta amb els pobres mortals que diuen *guixeta*. El català tranquil és una aposta per la serenitat, la il·lusió i l'alegria de viure. Com una pel·lícula de Frank Capra.

Per ella mateixa, la llengua catalana no va generar una paraula que denominés aquest lloc on es despatxen entrades, bitllets o passatges. Per aquest motiu, va recórrer a dos manlleus: el castellanisme *taquilla* —nor-

matiu— i el gallicisme *guixeta* —no normatiu, sols present al *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* de l'IEC, que és com el CIE de les paraules (hi estan tancades mentre esperen una resolució). En un origen, des del segle XIX, els catalans deien *taquilla*, i a alguns els semblava una paraula impròpia, un castellanisme a esbandir. El 1925, a la conversa filològica núm. 639, el mateix Fabra en planteja la substitució tot rebutjant les solucions *finestreta*, *finestró* o *finestrell* (tots ells, homòlegs catalans del castellà *ventanilla*). I conclou Fabra: «Ens cal cercar algun mot»; per entendre'ns, calia un mot que substituís *taquilla*. Malgrat aquest desig explícit, en aparèixer *guixeta* els lingüistes li van saltar a la caròtida. I encara hi salten, excepte Magí Camps, que a *Parla'm amb estil* (Eumo) escriu: «Hi ha qui defensa que *guixeta*, provinent del francès, hauria de ser acceptada per l'IEC. No m'hi oposo, perquè és un mot de llarg recorregut d'ús en la nostra llengua, i ha conviscut prou harmònicament amb *taquilla*, que prové del castellà». Camps corre el risc d'aparèixer sota les aigües del port de Barcelona amb els peus dins de blocs de ciment.

A la conversa filològica núm. 642, Fabra deixa clar que no troba gens encertada la proposta *finestrell*, de Joaquim Casas-Carbó. D'altres proposen *finestró*, *taquilla* o *bitlletell*. Però Fabra no ho veu clar, i l'entenc.

—Per comprar les entrades?

—Al bitlletell!

Sembla un sainet d'Emili Vilanova.

La solució va quedar pendent. El castellanisme *taquilla* no convencia ningú. Per això *guixeta* va irrompre amb una força notable i encara sobreviu, malgrat totes les caceres de la guineu que pateix.

Hi va haver una fallera per buscar l'homòleg català de *taquilla*. Segons ens explica Fabra, a la secció «El lector diu...» de *La Publicitat* se n'havien rebut deu o dotze propostes. La direcció del diari va decidir no continuar-les publicant, sospito que per indicació del mateix Fabra. Devia témer que els catalans comencessin a dir *taquilla* com uns esperitats. La prudència guarda la vinya.

El 2 de juliol de 1924, al número 85 de la revista *Xut!* apareix *guixeta* en una peça de Xavet, que és un pseudònim: «L'espectador *pagano* sabrà ja, en passar per la *guixeta*, que en Moca paga mil pàfies i en Nyoca mil cent-centes». És l'aparició més antiga que he sigut capaç de descobrir. Observin la cursiva de *guixeta* —com la de *pagano*—, que ens indica que és un manlleu. Alhora, l'ús col·loquial ens informa que és una paraula corrent.

Després vindria un número del *Papitu* de 1930, una revista satírica i eròtica de gran acceptació: «Te'n vas a la guixeta de l'estació i demanes: “Un bitllet per Madrid. Do-re-mi-fa-sol”». Ara no intentarem entendre l'acudit, aquí no hem vingut a riure.

Papitu estava escrit en un català popular, senzill, quotidià, sense maldecaps. Hi apareix escrit *guixeta*. També

l'escriuen tot sovint escriptors prestigiosos, com Prudenci Bertrana, que escriu *guixeta* el 1930, a la novel·la *L'hereu*. Bertrana mor el 1941, a vuitanta-quatre anys. En una edició de la mateixa novel·la del 1948, el corrector ho substitueix per *taquilla*. Imagino que totes les *guixetes* dels escrits de Josep Pla d'abans de la guerra es devien fondre a les obres completes de Destino dels anys seixanta i setanta. Així va desaparèixer *guixeta* de la literatura catalana. Però no al carrer.

En els últims cent anys, els catalans no han deixat de rebre sermons. Quan deien *taquilla*, algú els recriminava que en català es deia *guixeta*. Ara la situació s'ha capgirat: quan diuen *guixeta*, algú els recrimina que en català es diu *taquilla*. No m'estranya que tinguin tantes crisis d'ansietat i hagin de passar temporades en balnearis.

Una solució raonable seria acceptar *guixeta* com a normativa al costat de *taquilla*. Dos manlleus que conviurien com Josep i Maria. *Taquilla* compta amb una certa constel·lació: *taquiller -a*, *taquillatge*, *fer taquilla*; *guixeta*, no. Viu tota sola, com aquelles primeres taquilleres del metro de Barcelona, que la normativa municipal exigia que fossin solteres o vídues. No em queda del tot clar què impedia a una dona casada despatxar bitllets en una garita sense que la moral en sortís perjudicada. Una guixeta de metro no em sembla un lloc adequat per consumir un adulteri.

En el món del teatre, tant he sentit *taquilla* com *guixeta*. Fins i tot he sentit *guixeta inversa* com a equi-

valent de *taquilla inversa* (una modalitat de pagament que consisteix que els espectadors paguen després de la funció, segons el seu grau de satisfacció o somnolència). Uns diuen un castellanisme i els altres, un gallicisme, com bé explicava Magí Camps. Fer-s’hi mala sang seria impropri d’homes adults i reposats.

Per aquesta raó, estaria bé que el DIEC tingués aquesta entrada:

guixeta *m.* Taquilla.

Joan Coromines, en una carta a Carles Riba durant la postguerra, escriu: «Encara hauria pogut afegir que *vídua* és un d’aquests falsos purismes que fan mal, perquè la gent pedant i vulgar, un cop han dit o escrit això (o bé *guixeta*, *llumí*, *tarja* i altres futilitats així), ja creuen haver donat proves sublimes de catalanitat, i no tenen escrúpol a deixar el seu parlar esmaltat de castellà».

Coromines és un altre que abomina de *guixeta*. Però és molt aclaridor que la colloqués en el mateix rang que *vídua*, perquè el DIEC acull tant *vídua* com *viuda* (i *vidu* i *viudo*). Totes dues són normatives i vàlides. El mateix suggereixo per a *guixeta* i *taquilla*. Per una vegada a la vida, siguem una mica pràctics. Potser ens agrada i tot.

En els nostres dies, *guixeta* no sembla una paraula gens insòlita o inadequada. Al revés, està arrelada en una part notable de la societat catalana, que hi recorre

sense cap entrebanc, li és útil i s'hi ha acostumat. Ho van aprendre dels pares, i els nets ho continuaran dient amb aquella alegria. Si tots ells són pedants i vulgars, no em treu el son. Això és com el mal gust: allò que uns consideren de mal gust, a uns altres els entusiasma. Som un sol poble, independentment de quins pantalons ens posem.

Fins aquí he defensat dues hipercorreccions que desperten irritació i disgust entre lingüistes, correctors, professors i ultrancers. Per això es veten i es ridiculitzen. Als incauts que les pronuncien se'ls considera uns il·letrats i uns imbècils.

Jo mateix no havia fet servir mai *guixeta*, tota la vida havia dit *taquilla*, fins que vaig veure que *guixeta* patia una persecució implacable. Em vaig adonar que a tots aquells catalanoparlants normals i corrents que deien *guixeta* se'ls corregia, renyava i escarnia sense misericòrdia. M'hi vaig revoltar i ara dic *guixeta* de tant en tant. Francament, no cal que tots siguem filòlegs per anar a comprar entrades del *Holiday On Ice*.

Arribats a aquest punt, entreveig a l'horitzó un munt d'individus que salten de la cadira indignats —i alguns es fereixen:

—Però, què pretén aquest pixa-reixes? Que ara diguem *guixeta* i *xarrup*, després de dècades de combatre-ho? Que s'ha begut el seny?

No, no. Tothom ha de continuar dient *taquilla* i *sorbet* si és el que li surt. Però si algú diu (o escriu) *guixeta* i *xarrup*, tampoc no és la mort de ningú. No se l'ha de corregir ni avergonyir-lo davant dels fills. Defenso, i aquest és un dels punts principals del català tranquil, una actitud més pacient i amable, més oberta i comprensiva, amb tot el que s'ha generat des de dins del català. Sempre mantenint les dues formes, com a acceptables i normatives.

Algunes paraules, com acabem de veure, s'han generat pel mecanisme de la ultracorrecció. En moments angoixants, i el català ha sofert persecució política i desprestigi social, el purisme ha sigut una sortida. Miquel Pueyo ho explica a *Tres escoles per als catalans* (Pagès, 1996):

El purisme, en tant que obsessió temorenca per la decadència i la corrupció de l'estructura lingüística, té la seva coartada en l'increment constant del grau d'interferència de la llengua E [la castellana] sobre R [la catalana]. [...] Provoca un seguit d'anomalies perniciososes, com la confusió entre llengua estàndard i llengua literària o un interès exagerat per allò que és genuí, clàssic, nostrat, antic... per damunt dels criteris que regeixen habitualment l'activitat normativitzadora d'una llengua en condicions normals.

Quan apareix la ultracorrecció, és raonable combatre-la. Si ara algú digués *Ramó* en lloc de *Ramon*, se l'hau-

ria d'advertir amb tacte i discreció. Però algunes ultracorreccions han arrelat en grans sectors de la població i no hi ha consciència que en un origen fossin deformacions o manies. I s'han convertit en paraules normals i corrents, que es fan servir amb naturalitat. Com veurem més endavant, ultracorreccions d'altres segles formen part del català actual.

Ha d'arribar un moment en què hem de deixar de corregir i acceptar que, de dins de l'idioma, sorgeixen formes noves. Si no fos així, encara estaríem corregint *melic* com uns obsessius compulsius:

—*Melic* no és català, en català és l'*omelic*. Li hauria de caure la cara de vergonya.

En algun moment de la història, els catalans vam badar i vam interpretar que «l'*omelic*» en realitat havia de ser «lo *melic*», amb aquest article determinat masculí que el Gran Diccionari de la llengua catalana (GDLC, a partir d'ara) descriu com a arcaic, dialectal i ocasional. Seria, doncs, un article d'ocasió.

Actualment, tot de correctors experts suprimirien *melic* i en el seu lloc hi posarien *omelic*, insistint en l'etimologia de la paraula. Aquesta és la pràctica habitual en centenars de casos, quan la llengua col·loquial ha produït formes noves —i legítimes, ben constituïdes, populars i que tothom reconeix com a catalanes. N'és una de ben clara **vànoa**, creada a partir de l'evolució natural

de *vànova*. *Vànoa*, sota la forma *bànua*, apareix en escrits notariais del 1854. També a *Torcimany*, de Lluís d'Averçó, els últims anys del segle XIV. També la deia la meua àvia Carmen, nascuda el 1899, i la diu la meua mare, nascuda el 1929, durant l'Exposició Universal. Queda clar que un nombre notable de catalans han dit *vànoa* durant segles, tenaçment. Però el DIEC2 només accepta *vànova*. Podrien conuiuïre *vànoa* i el normatiu *vànova*.

Una altra solució popular que encara no és normativa: **octaveta** per **octavilla**. El *Diccionari català-castellà* d'Enciclopèdia Catalana —i és el millor que tenim, dada que no ens deixa en gaire bon lloc— m'aclareix que, en català, l'*octavilla* castellana és *full de mà*, *full volant* o *full volander*. No ens enganyem, això no ho diu gairebé ningú. Jo mateix només seria capaç de pronunciar *full volander* si conversés amb els germans Antoni i Pròsper de Bofarull en una sessió d'espiritisme. Fem servir doncs el castellanisme *octavilla* o bé la solució catalana adaptada, *octaveta*. Per què apareix aquesta segona forma? Perquè alguns catalanoparlants s'estimen més el diminutiu d'aparença catalana: *-eta* en lloc de *-illa*. *Octaveta* apareix el 1871 a la publicació valenciana *L'Ametralladora Carlista* (una capçalera sensacional, no ens enganyem) i guanya terreny a la dècada dels setanta del segle XX, en el marc de la transició democràtica —les octavetes hi van tenir un paper cabdal. En català també se'n deia i se'n diu *octavilla*, encara que molt menys sovint, i des del 1975 *octaveta* guanya clarament la partida. Per aquesta raó, el

dia que la Secció Filològica de l'IEC es decideixi a admetre que *full volander* no és una solució òptima, farien bé d'acceptar totes dues formes: *octaveta* i *octavilla*.

—En català, com és: *octaveta* o *octavilla*?

—Totes dues són bones.

Cada vegada que responem «totes dues són bones», ens guanyem un espai de calma i bon humor, equiparable a un bany de fang. El català tranquil equival a una teràpia termal.

Nihilista rus tirant octavetes.